

Таццяна Кохан

ВОБРАЗ ЖАНЧЫНЫ Ё “СПЕВАХ ПРА ДАЎНІХ ЛІЦВІНАЎ” Я. ЧАЧОТА

У 1840-я гады Я. Чачот стаў плённа працаваць над стварэннем цыклу гістарычных песень “Спеваў пра даўніх ліцвінаў да 1434 г.” з прысвячэннем сваёй даўняй сяброўцы Марыі Путкамер (каханай А. Міцкевіча).

Выбар прысвячэння быў не выпадковы, бо менавіта Марыя магла стварыць музыку для яго вершаваных твораў, аднак мара паэта “каб яны спяваліся” здзейснілася толькі ў 2004 г., калі вершы ў перакладах К. Цвіркі і С. Судніка былі пакладзены на музыку кампазітарамі В. Купрыяненкам, Я. Петрашэвічам, Л. Махначом і П. Русавым.

Адным з цэнтральных кампанентаў шматмернага малюнка гісторыі нацыянальнага жыцця ў цыкле “Спеваў пра даўніх ліцвінаў” стала сістэма жаночых вобразаў. Варта адзначыць, што пры стварэнні гэтай сапраўднай галерэі партрэтаў славутых прадстаўніц Літвы і Польшчы, Я. Чачот арыентаваўся на “Kronikę polską, litewską, żmódzką i wszystkiej Rusi” М. Стрыйкоўскага, аднак аўтар адступае ад першакрыніцы, праз прызму свайго светабачання стварае новы твор. Канстатуючы гэты факт, давядзецца прызнаць, што ў хроніцы М. Стрыйкоўскага жанчыны знаходзяцца на перыферыі аўтарскай увагі: іх імёны не выносяцца ў назвы асобных раздзелаў, нават, падраздзелаў твора.

Я. Чачот, адступае ад гэтай традыцыі, а таму ў тытулах вершаў гучаць уласныя імёны і найменні паводле прыналежнасці да пэўнага роду або этнічнай групы Пяты Кернаўны, Біруты, Бучачкі, Ганны Вітаўтавай і Гэлены Амулічовай. Сустрэкаюцца

вершы, дзе, пры адсутнасці адпаведнай назвы, цэнтральным аб'ектам аповеду з'яўляецца жанчына.

Безумоўна, у цыкле дамінуюць вобразы шляхцянак і князёўнаў, бо ва ўмовах сацыякультурнай дыскрымінацыі яны мелі шырэйшыя перспектывы ў атрыманні адукацыі, а таму маглі паўплываць на ход гісторыі і застацца ў летапісах.

На прыкладах жыццёапісанняў Паяты Кернаўны (жонкі Жывібунда), Біруты (дачкі Жмудскага ўладара Відзіманта, жонкі Кейстута), Бучачкі (жонкі Гаштольда, старасты Камянца Падольскага), Альдоны (трэцяй з сямі дачок князя Гедыміна), Габданкі (жонкі Давойны), Марыі (жонкі князя Альгерда), Ганны Вітаўтавай (жонкі князя Вітаўта), Гэлены Амулічовай (служкі Ганны Вітаўтавай) і Ядвігі (каралевы польскай, жонкі караля Ягайлы) можна прасачыць сацыяльныя змены, якія на той час адбываліся ў статусе жанчыны.

Я. Чачот найперш засяроджвае ўвагу чытача на высокім паходжанні, роўным шлюбе і маральнасці сваіх персанажаў. Менавіта гэтыя атрыбуты гарантавалі павагу народа і стваралі магчымасць актыўна ўплываць на грамадска-палітычную сітуацыю ў краіне. Як слушна заўважае М. Буланкова: "Паўната прывілеяў жанчыны залежала ад той прыступкі феадальнай іерархіі, якую займаў яе муж, бацька або сын. Аўтарытэт мужчыны, аўтарытэт роду з'яўляліся гарантам сацыякультурнай аўтаноміі жанчыны" [Буланкова 1997, 56]:

Ой, Паята – добра жонка,
Паў Літвы трымала,
А з пакорай Жывібунда
Слухала, кахала.

[Чачот 2001, <http://pawet.narod.ru/mur/mur5/>]

Не менш значнай характарыстыкай з'яўляецца выкананне жанчынай асноўных сямейных абавязкаў:

Ой, Паята – добра маці,
Сын яе – не песта,
Кукавейт гатоў у раці
Княжы гонар несці.

[Чачот 2001, <http://pawet.narod.ru/mur/mur5/>]

Наяўнасць нашчадкаў-мужчын узвышала жанчыну, “ачышчала” яе першапачаткова грахоўную прыроду. Заслугі Кукавейта спрыялі замацаванню рэпутацыі святой за Паятай, якая не працавала на ніве духоўнага адраджэння, а з’яўлялася проста шчаслівай жонкай і маці. Такім чынам, функцыі нараджэння і выхавання дзяцей былі гарантыяй высокага статусу жанчыны не толькі ў сям’і, але і ў грамадстве:

Ён [Кукавейт] з падзякай на магіле
Ў памяць для народу
Па-над Зослам вобраз мілы
Выразаў з калоды.
Хоць той помнік згніў праз годы,
Ліпы паўзрасталі,
Да Паяты род за родам
Модлы тут складалі.

[Чачот 2001, <http://pawet.narod.ru/mur/mur5/>]

Чытаем у хроніцы: “Syn Kukawojt, z wrodzonej miłości, postawił bałwan nad jeziorem Zosłą, obyczajem pogańskim ku wiecznej pamięci. Ten bałwan ludzie prości chwalili za boginią, a gdy bałwan zgnił, na tym miejscu lipy wyrosły, ktore także Litwa i Żmodz aż do czasów Jagelowych za bogi chwalili, pieśni proste o Pojace śpiewając” [Kronika, T. 1, 1846, 245]. Цікава, што М. Стрыйкоўскі прыводзіць яшчэ адну версію падання, паводле якой, Кукавейт быў не сынам, а бацькам Паяты. Аднак храніст аспрэчвае меркаванне і даводзіць, што яе бацькам быў Кернус. Я. Чачот нават і не згадвае пра іншыя варыянты легенды, а паслядоўна прытрымліваецца версіі М. Стрыйкоўскага.

Хочацца звярнуць увагу на тое, што храніст не дае прамых характарыстык Паяце, таму Я. Чачот аднаўляе яе вобраз (дачка-маці-жонка), грунтуючыся на апасродкаваных фактах (любаві сына, людской павазе і г. д.).

Нетыповы з пункту гледжання сярэднявечнай маралі вобраз жонкі Кейстута Біруты (да прыняцця шлюбу дзяўчына была вайдэлоткай):

Князь укахаўся ў дзяўчыну,
Што люд уздымаў
пад аблокi,

Клятвы парваў вейдалоткі,
Вывез гвалтоўна на Трокі.

[Чачот 2003, <http://pawet.narod.ru/mur/mur6>]

Параўнайце з тэкстам М. Стрыйкоўскага: “O małżeństwie Kijstutowym Latopiszczce Ruskie tak rzecz prowadzi: gdy powiada panował Kiejstut na Trocech i na Żmodzi, usłyszał iż na Połondze (które miasto jest nad morzem Żmodzkim) była panna córka niktórego wielkiego pana Litewskiego albo Żmodzkiego bardzo gładka, imieniem Biruta, która była bogom swym podług obyczaju pogańskiego poślubiła chować czystosc aż do śmierci, skąd też sama była chwalona od ludzi prostych za boginię. A jadąc z wjny Pruskiej xiążę Kiejstut zajachał do niej sam, i upodobała mu się że była gładka i dosić mądra, tamże jej prosił aby była mu za małżonkę, a gdy na to zezwolić nie chciała, obmawiając się iż poślubiła bogom swoim czystość chować aż do śmierci” [Kronika, T.2, 1846, 43-44].

Як бачым, М. Стрыйкоўскі, у адрозненне ад Я. Чачота, звяртае ўвагу чытача не толькі на прыгажосць дзяўчыны, але і на яе розум (“dosić mądra”), на адданасць веры (“była bogom swym podług obyczaju pogańskiego poślubiła chować czystosc aż do śmierci”). Верагодна, гэтая інфармацыя была збыткоўнай для вершаванага тэксту, а таму паэт проста не ўключыў яе ў свой твор (тым больш, што прыхільнасць да язычніцтва не магла быць станоўчай якасцю для каталіка Я. Чачота).

І ў вершаваным, і ў праявічым варыянтах падання Кейстут гвалтоўна вывозіць Біруту ў (Новыя) Трокі, аднак прыняцце шлюбу ачышчае гэты саюз, надае яму легітымнасць:

Склікаў [Кейстут] братаў і баяраў,
Гучнае зладзіў вяселле,
І з паўбагіняй каханай
Птушкай гады паляцелі.

[Чачот 2003, <http://pawet.narod.ru/mur/mur6>]

У “Хроніцы”: “xiążę Kiejstuciej z mocniwszy się wziął ją gwałtem z tego miejsca i prowadził w wielkiej uczciwości do stolice swej na Troki Nowe, a obesławszy bracią xiążęta uczynił wesele i Birutę wziął sobie za żonę, z którą miał Witołta i inszych synów” [Kronika, T.2, 1846, 44]. Яднанне насіла свецкі, а не рэлігійны

характар, бо царкоўны шлюб быў не магчымы (будучая жонка Кейстута была язычніцай). Аднак Я. Чачот не асуджае герояў за гэты ўчынак, бо для паэта быў блізкі іншы ідэал – жонка і маці, а Бірута цалкам адпавядае гэтым патрабаванням:

Кожны і сёння на Жмудзі
Знае святую Біруту,
Знае, як маці Вітаўта,
Знае, як жонку Кейстута.

[Чачот 2003, <http://pawet.narod.ru/mur/mur6>]

У вершы “Ганна Вітаўтава і Гэлена Амулічова” аўтар не проста выводзіць на сцэну жанчыну, а робіць з яе сапраўдную герайню, самаадданую і верную жонку, якая, нягледзячы на смяротную пагрозу, дапамагае свайму суджанаму збегчы з палону:

Адалела ўсё каханне –
Замкі, варту – для спаткання
Сэрцаў двух, што разлучыла
На зямлі ліхая сіла.
Гэта ж вымкнула з астрога
Жонка Вітаўта самога!

[Чачот 1996, 171]

Чытаем у Стрыйкоўскага: „Witołta zaś samego syna Kiejstutowego na ono miejsce gdzie był udawion Kiejstut jego ociec, Jagęło posłał do Krewa z Wilna, i tam był pod uczciwą, ale barzo twardą strażą chowan, bo żadnego sługi niemógł mieć, tylko żenie jego xiężnie Annie z dwiema pannami dozwolono było do niego chodzić na noc, a zaś po ranu wychodzic. A gdy się dowiedziała od strażej, iż takaż śmierć Witołta męża jej potkać miała, jako i Kiejstuta ojca i już na to byli sprawcy od Jagęła przysłani, wnet tejże nocy poradziła mężowi, iż się w jednej panny odzienie ubrał, a iż był bez brody to mu niemniej pomogło, bo wyszedł przez wszystkę straż za xiężną Anną żoną, miasto panny służebnej, a panna jedna w wieży na miejscu Witołtowym ubrana w odzienie jego została” [Kronika, T.2, 1846, 66]. Як бачым, у “Хроніцы” М. Стрыйкоўскага імёны служак (іх было дзве) не прыводзяцца. Ян Чачот ізноў творча пераасэнсоўвае тэкст, у выніку з’яўляецца самаахвярная Гэлена Амулічова. Аўтар змяшчае акцэнт: калі ў цэнтры ўвагі

храніста была жонка Вітаўта Ганна (яна прапанавала мужу бегчы), то ў Чачотавым творы на пярэдні план выходзіць не княгіня, а яе служка:

А Гэлена? У той цэлі
Засталася ў падзямеллі.
Вось прыйшлі па князя каты,
Ад яго ж там – толькі шаты.
Каты ў злосці ў той жа хвілі
Служку верную забілі.
Скажам ёй ухвалы слова:
Чэсць табе, Амулічова!
[Чачот 1996, 171]

Менавіта ўчынак Гэлены Амулічовай з’яўляецца матываваным, псіхалагічна абгрунтаваным: “Пра Літву, пра Ганну дбала, // Ім жыццё ахвяравала” [Чачот 1996, 171].

Паводле версіі М. Стрыйкоўскага асноўная заслуга ў вызваленні князя Вітаўта належыць яго жонцы Ганне, Я. Чачот прапануе ўласнае бачанне гісторыі: абедзве жанчыны ў рознай ступені паспрыялі яго вызваленню: “Вітаўт век быў двум жанчынам // Вінен – Ганне і Гэлене – За жыццё, за вызваленне” [Чачот 1996, 171].

У спевах “Альдона, Гедымінава дачка” і “Альгерд і Марыя ў часы Гедыміна” жанчыны з’яўляюцца пасіўнымі выканаўцамі чужой волі – гэта своеасаблівае адлюстраванне дынастычных пагадненняў. Тым не менш, варта адзначыць і некаторую розніцу ў абмалёўцы персанажаў. Вобраз Альдоны, нягледзячы на назву “Альдона, Гедымінава дачка”, у вершы неакрэслены, размыты – ліцвінка, якую аддаюць замуж за паляка:

Лакетка
Шле сватоў да Гедыміна,
Хоць яшчэ сын – малалетка,
Просіць зяцем быць для сына.
Гедымін аддаў Альдону
Ў жонкі тому Казіміру:
Што ж, цяпер ім абарону

Разам ладзіць дзеля міру.
[Чачот 1996, 162]

У першую чаргу, гэты саюз з'яўляецца паратункам для польскіх зямель, якіх "дратуюць" паганцы-ліцвіны:

Гарады гараць і сёлы,
Там хапаюць бранак, бранцаў.
Крык ляціць праз горы-долы –
Хто стрымае нас, паганцаў?
Тых лясных ліцвінаў дзікіх,
Што так польскі край дратуюць?
Смерць ізноў нясуць на піках –
Ці каго хоць пашкадуюць?
[Чачот 1996, 162]

Варта адзначыць, што ў хроніках Альдона для заключэння шлюбу прымае хрысціянскую веру пад новым імем – Ганна, аднак гэты факт застаецца па-за ўвагай аўтара. У спеве "Альгерд і Марыя ў часы Гедыміна". Марыя – такая ж пешка ў дынастычнай гульні, як і Альдона, яе пачуцці таксама павінны быць прынесены ў ахвяру на карысць дзяржаўных інтарэсаў. Некаторая тэндэнцыянасць Я. Чачота назіраецца ў тым, што вобраз Марыі (жыхаркі на той час незалежнага Віцебскага княства) матэрыялізаваны, аўтар выразна паказвае яе хваляванні і перажыванні напярэдадні шлюбу:

Ёй, князеўне, ёй, Марыі,
Косу расплятаюць.
Не плач, красна, не плач, міла, –
Хто б слязу ёй выцер?
І табе руку, і княству
Падае той рыцар.
[Чачот 1996, 163]

Складваецца ўражанне, быццам Я. Чачот спачувае дзяўчыне, якую павінны аддаць у рукі ліцвіну дзеля выратавання народа:

З ім табе і ўсяму княству
Зажывецца ў шчасці.
Вы забудзеце з Літвой

Гора ды напасці. <...>

[Чачот 1996, 163]

Пракаталіцкая пазіцыя Я. Чачота ў некаторай ступені апраўдвае выразную прыхільнасць аўтара да гераінь-полек. Менавіта таму, у вершах, дзе апісваюцца часы Альгерда, а пазней Ягайлы (калі Літва пачала паступова хрысціянізавацца), жанчыны перастаюць быць тым аб'ектам гандлю, якім былі пры ўладзе Гедыміна, яны надзяляюцца не толькі пекнатой і пачуццём сямейнага абавязку, але і высокай маральнасцю, якая абспіралася на нормы царкоўнай ідэалогіі. Так, напрыклад, вершы, прысвечаныя Бучачцы, Габданцы і Ядвізе, пабудаваныя на аснове матыву добраахвотнага прыняцця каталіцкай веры іх мужамі. Агульныя контуры біяграфіі жанчын адпавядаюць чаканаму станоўчаму тыпу сацыяльнай актыўнасці прадстаўніц вышэйшых кругоў грамадства: яны згаджаюцца на шлюб толькі пасля таго, як мужчына прымае каталіцкае веравызнанне. Так, Бучачка *“Мужа-суджанца Гаштольда // Каханнем – не мусам // З верай святою з'яднала // І Збаўцам Хрыстусам”* [Чачот 2003, <http://pawet.narod.ru/mur/mur6>]. Чытаем у *“Хроніцы”*: *“Piotr Gastołt pan Litewski, domu starożytnego wielki i mozny, będąc na części Podola Polsce przyległego wojewodą, bywał często u pana Buczackiego na biesiadach sąsiedzkich, u którego potym gdy mu się córka podobała, pojął ją w małżeński stan, a porzuciwszy stare błędy bałwochwalskie litewskie, ochrzcił się według Rzymskich obrzędów świętych na wiare chrześcijańską. A na chrzcie był Piotrem mianowan”* [Kronika, T.2, 1846, 14].

Я. Чачот пераасэнсоўвае першапачатковы тэкст, “вылушчвае” гераіню, надзяляе яе выключнымі жаночымі якасцямі: цярпеннем, маральнай чысцінёй. У выніку шэрая, нічым не адметная (нават без імя) дачка пана Бучацкага з *“Хронікі”* М. Стрыйкоўскага становіцца адным з цэнтральных персанажаў верша Я. Чачота *“Гаштольд Пётр і Бучачка, 1332 г., у часы Альгерда”*.

Менавіта пры дапамозе жаночых вобразаў Я. Чачот яскрава супрацьпастаўляе крыжацкае прымусовае насаджэнне веры і польскую добраахвотную прапанову:

Слепні і тыя, што праўду
Праз гвалт пашыралі,
Веру ліцьвіны не з гвалтам –
З каханнем прымалі.

[Чачот 2003, <http://pawet.narod.ru/mur/mur6>]

Я. Чачот падводзіць чытача да высновы, што Польшча спрыяла мірнаму ўвядзенню хрысціянства на ліцвінскія землі. І менавіта жанчыны-полькі адыгралі найвялікшую ролю ў распаўсюджанні каталіцызму на спрадвечных паганскіх тэрыторыях.

Матыў добраахвотнага прыняцця веры назіраецца і ў песні XLVIII “Давойна ў часы Ягайлы, 1384 г.”

Аўтар бярэ летапісны сюжэт з хронікі М. Стрыйкоўскага: “na Łysej górze wybrali, tamże też sztukę drzewa Krzyża świętego, w złoto kosztownie oprawioną, jeden pan Litewski Dowojno nazwany wziął i schował go między innymi łupami na wóz do łomoka” [Kronika, T.2, 1846, 69]. У Я. Чачота чытаем:

На Яснай горцы,
дзе ўвесь люд з пакарай
Прад Маці Божай
чола хіліць ніжай,
Забраў Давойна
па-за ўсім заборам
Акуты золатам
драўляны крыжык.

[Чачот 2003, <http://pawet.narod.ru/mur/mur6>]

Захоўваючы асноўную канву, Я. Чачот уносіць некаторыя карэктывы, абумоўленыя асноўнай задумай (паказаць высокамаральнасць польскіх дзяўчат-каталічак і жорсткасць літоўскіх ваяроў-язычнікаў):

Ідзе пры ім і прыгажуня бранка,
З слязьмі замешваючы
пот салёны,
Была адной дачушкаю
Габданка.

[Чачот 2003, <http://pawet.narod.ru/mur/mur6>]

Паводле “Хронікі” М. Стрыйкоўскага, бранку прывезлі з вялікай пашанай і стаўленне да яе было менавіта як да шаноўнай госці, „którą był tenże Dowojno wziął i chował ją uczciwie” [Kronika, T.2, 1846, 69]. Я. Чачот спецыяльна малюе вобраз паланянкi змрочнымі фарбамі, каб выклікаць спачуванне чытача. Аўтар называе бранку прыгажуняй, аднак не спыняецца на падрабязным апісанні знешнасці, што адпавядае паважліваму стаўленню Я. Чачота да першакрыніц. У той жа час, назіраецца і некаторае прыхарошванне падзей. Так, у летапісным апавяданні шмат людзей памерла ад дотыку да хрысціянскай святыні: “Potym w Ruskim Latopiszczu dalej pisze, iż w ten czas w Wilnie w wielkiej cizbie ludu, który się kolwiek poganin dotknął woza albo tłomoka onego Dowojnowego, gdzie drzewo Krzyża świętego leżało, każdy nagle umarł” [Kronika, T.2, 1846, 69] Я. Чачот адступае ад сваёй традыцыі беражлівага абыходжання з арыгіналам, замяняе радкі і гаворыць аб тым, што хто падыходзіў да воза, усе нямелі:

Ды дзіва вось,
як хто кранаўся воза,
Яму адразу мову адымала,
Жахнула ўсіх нязнаная пагроза,
Аж здзівіўся тому сам Ягайла.
[Чачот 2003, <http://pawet.narod.ru/mur/mur6>]

Далей Я. Чачот практычна не адступае ад тэксту “Хронікі”, яго гераіня спачатку расказвае Ягайле пра сон:

Габданка-панна
мовіла да князя:
“У сне мне аб’явіўся ангел Божы,
Бог будзе помсціць
за крыжа знявагу,
Пакуль назад яго
хто не паложыць”.

[Чачот 2003, <http://pawet.narod.ru/mur/mur6>]

Пасля бранка вяртаецца на радзіму разам з Давойнай, дзе той прымае хрысціянства дзеля каханай. І верш, і летапіснае паданне маюць шчаслівы фінал – вяселле Давойны і Габданкі.

Бучачка і Габданка праз каханне змянілі лёс сваіх нарачоных, а Ядвіга, каралева польская, кардынальна змяніла лёс усёй краіны. Менавіта таму гэтая жанчына стала гераіней шматлікіх гістарычных і мастацкіх тэкстаў, фільмаў і спектакляў. Таму невыпадкова, што Я. Чачот звярнуў увагу на такую выбітную постаць нашай супольнай гісторыі і прысвяціў ёй адразу два вершы.

Спеў “Ягайла і Ядзвіга. 1386 г.” апісвае шлюб вялікага князя Літоўскага, Рускага і Жамойцкага і польскай каралевы Ядвігі:

І паехаў наш Ягайла,
Хоць крыжак маніў інтрыгай.
Аб'яднаў з Літвой ён Польшчу,
Ажانیўся сам з Ядзвігай.
Шлях паказвала Ядзвіга
У ясноты хрысціянства,
І ў Літве пад сонцам веры
Уцякла ўжо ноч паганства.
[Чачот 1996, 174]

Адразу звернем увагу на тое, што для паэта нашы – ліцвіны, ад іх імя вядзецца гаворка. Тым не менш, полька Ядзвіга выступае не проста аб'ектам дынастычных пагадненняў, а дзейснай асобай, якая паўплывала не толькі на Ягайлу, але і на жыхароў усёй Літвы. У той жа час, М. Стрыйкоўскі не спыняецца падрабязна на дзейнасці Ядзвігі, найперш, адзначае, што яшчэ да шлюбу з ёю Ягайла сам ахрысціўся, а пасля пачаў уводзіць каталіцызм на землі ВКЛ. Безапеляцыйна станоўчым паказана хрышчэнне ў вершы “Хрышчэнне Літвы Ягайлам. 1387 г.”:

Так, ліцвіны,
пушчаў дзеці,
Будзьце хрысціяне!
– Будзем! Бо сказаў Ягайла,
Богам ён абраны.

Хрысцяць іх, а сам Ягайла
Веры навучае.
Глянь, Ядвіся, як каханне

Бог тваё прымае.

[Чачот 1996, 174]

Як піша Стрыйкоўскі, у 1387 г. Ягайла “niechcąc aby ojczyzna jego Litwa dalej trwała w błędzie” [Kronika, T.2, 1846, 78] казаў прыходзіць на хрост святы, а для таго, каб падахвоціць жаданне прыняць каталіцтва, з Польшчы прывезлі велізарныя сувоі белага сукна, “w ktore je ku chrzczeniu obłoczono” [Kronika, T.2, 1846, 78], і давалі па кавалку кожнаму, хто ахрысціўся. Святы хрост прыняло адначасова каля 30000 ліцвінаў. Трэба адзначыць, што з-за тэндэнцыйнасці і моцнай рэлігійнай скіраванасці ні М. Стрыйкоўскі, ні Я. Чачот не згадваюць пра прыняцце Прывілея ад 22 лютага 1387 г., у якім падкрэслівалася, што дзеля пашырэння каталіцкай веры ў нашай дзяржаве забараняюцца шлюбы каталікоў з праваслаўнымі да таго часу, пакуль праваслаўныя не прымуць каталіцтва. У выпадку парушэння гэтай забароны праваслаўнаму суджанаму прызначалася фізічнае пакаранне, пасля чаго шлюб прызнаваўся сапраўдным. Абодва аўтары знаходзяцца на моцных пракаталіцкіх пазіцыях, а таму такія факты не маглі адпавядаць іх канцэпцыі мірнага ўвядзення “сапраўднай” веры на нашы землі.

Жаночыя вобразы, узятыя з “Хронікі” М. Стрыйкоўскага, у “Спевах...” Я. Чачота набываюць паўнату і выразнасць. Аўтар рэканструюе асноўныя постаці жанчын ВКЛ і Польшчы, грунтоўчыся на стэрэатыпнай мадэлі дачка-жонка-маці, выбудоўвае свой маральна-этычны ідэал: дачка павінна слухацца і даглядаць бацькоў, дагаджаць ім; жонка павінна паважаць і кахаць мужа; маці павінна забяспечваць добрае здароўе і выхаванне дзяцей. Аднак Я. Чачот не спыняецца на гэтым традыцыйным тэндэме асноўных жаночых якасцяў. Аўтар даводзіць, што, перш за ўсё, жанчына павінна прытрымлівацца канонаў веры, больш за тое, настаўляць на гэты пачэсны шлях і свайго мужа. Заслуга Я. Чачота ў тым, што ён не проста паказаў жанчыну як аб’ект феадальных пагадненняў і дынастычных шлюбаў (Альдона, Марыя), аднак і як дзейсны суб’ект сацыяльных зносін, які вырашае не толькі асабісты лёс, але і лёс

многіх тысяч людзей (каралева Ядвіга). Такім чынам, гераіні “Спеваў пра даўніх ліцвінаў”, з аднаго боку, пацвярджаюць тыповасць стэрэатыпага меркавання пра трыадзінства іпастасей дачка-жонка-маці, а з другога – разбураюць традыцыйныя ўяўленні аб сацыяльнай пасіўнасці жанчыны ў феадальным грамадстве.

Літаратура:

1. Буланакова М. Ментальные стереотипы и образ знатной женщины в период утверждения церковного брака в средневековой Франции // Педагогический Вестник ЯГПУ. 1997. - №2 // <http://langedoc.narod.ru/lifestyle/brak.htm>
2. Чачот Я. Спевы пра даўніх ліцвінаў да 1434 года // Ад лідскіх муроў. 2001. № 5 // <http://pawet.narod.ru/mur/mur5/czaczot.html>.
3. Чачот Я. Спевы пра даўніх ліцвінаў да 1434 года // Ад лідскіх муроў. 2003. - № 6 // <http://pawet.narod.ru/mur/mur6/index.html>.
4. Чачот Я. Выбраныя творы. Мн., Беларускае кнігазбор, 1996.
5. Станкевіч С. Беларускія элементы ў польскай рамантычнай паэзіі: III. Ян Чачот. IV. Ануфры Петрашкевіч і Тэадор Лазінскі / Перакл. Хаўстовіч М.В. // Спадчына. - 1999. - № 1. - С. 79-135.
6. *Kronika polska, litewska, żmódzka i wszystkiej Rusi Macieja Strykowskiego*. T. 1. Warszawa, 1846, 392 s.
7. *Kronika polska, litewska, żmódzka i wszystkiej Rusi Macieja Strykowskiego*. T. 2. Warszawa, 1846, 571 s.